

НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА DIRECTIONS ENSURE SUSTAINABLE OPERATION CONSTRUCTION ENTERPRISES

Кононова І.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, економіки
і управління персоналом підприємства,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

В статті розглянуто напрямки забезпечення стійкості функціонування будівельного підприємства. В основі управління стійкістю на основі адаптації до мінливих умов господарювання були розглянуті такі наукові підходи як системний, ситуаційний, процесний, сценарний, комплексний. Визначено результати, отримані при адаптації підприємства до умов зовнішнього середовища, що змінюється.

Ключові слова: стійкість, стійкість функціонування, будівельне підприємство, науковий підхід, управління стійкістю.

В статье рассмотрены направления обеспечения устойчивости функционирования строительного предприятия. В основе управления устойчивостью на основе адаптации к меняющимся условиям хозяйствования были рассмотрены такие научные подходы как системный, ситуационный, процессный, сценарный, комплексный. Определены результаты, полученные при адаптации предприятия к условиям внешней среды, меняется.

Ключевые слова: устойчивость, устойчивость функционирования, строительное предприятие, научный подход, управление устойчивостью.

The article describes the directions of ensuring the sustainability of construction companies. The basis of sustainability management through adaptation to changing economic conditions were considered such scientific approaches as a system, situation, process, scenario, complex. Identified results obtained by the enterprise adaptation to environmental conditions change.

Keywords: stability, stability operations, construction enterprises, scientific approach, management stability.

Постановка проблеми. Важливою характеристикою зовнішнього середовища підприємства є ступінь її невизначеності, яка виражається в рівні стабільності. Стабільна економічне середовище зумовила б сприятливі зовнішні умови діяльності будівельних підприємств, в яких вони функціонують. Вже згадана в цій роботі галузь – будівельна – має низку виняткових ознак і властивостей, які несуть в собі особливі умови функціонування. При цьому успіх будівельно-господарської діяльності підприємств залежить від чинників стійкості їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз і узагальнення існуючих підходів до визначення сутності поняття «стійкість» показало, що ряд авторів В. Геєць, Т. Клебанова, М. Кізім, Л. Мельник, В. Василенко, Л. Шамаєва, Б. Кучін, Л. Костірко, В. Ячменева, А. Пилипенко в контексті адаптації підприємств розглядають їх стійкість як здатність економічних систем реагувати на вплив навколишнього середовища, не змінюючи траєкторію запланованого розвитку, але цей процес повинен бути стабільним, що передбачає збереження стійкості еко-

номічної системи підприємства в тимчасових координатах [1, с. 148–158].

Серед фахівців розвинених країн західної Європи, які зробили істотний внесок у дослідження цієї теми, необхідно виділити таких авторів, як: В. Оучи, Ф. Тейлор, М. Фоллет, А. Файоль, Г. Акофф, Д. Хан, А. Чандлер, Е. Мейо, А. Маслоу, Д. Мак-Грегор і інші [3, с. 108–111].

Серед сучасних українських вчених питаннями адаптації економічних систем займаються Н. Кизим, Т. Клебанова, В. Тимохін, В. Прохорова, О. Кучеренко, А. Калініченко, В. Васюренко і інші [2, с. 345–363].

Постановка завдання. Метою статті є визначення напрямків забезпечення стійкості функціонування будівельного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стійкість функціонування підприємства, яка є запорукою успішного і стабільного функціонування будівельного підприємства, а іноді і його виживання в несприятливих і кризових умовах, не є постійною величиною і постійно змінюється під впливом змін станів внутрішнього і зовнішнього середовища. У зв'язку з цим управління стійкістю слід приділяти підвищену увагу.

Виходячи з трактування понять «стійкість функціонування підприємства» автором визначено сутність управління стійкістю функціонування будівельного підприємства як постійної, систематичної послідовності дій суб'єкта управління, яка визначається його впливом на об'єкт управління, результатом якої є утримання параметрів останнього в певних межах в умовах мінливої внутрішнього і зовнішнього середовища і його цілеспрямоване і ефективне функціонування.

Автором під факторами зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування будівельного підприємства розуміється сукупність умов, що сприяють спрямованому, закономірному зміні кількості і якості показників підприємства, що обумовлює його перехід до нових рівнів функціонування.

З огляду на той факт, що сьогодні в умовах зростаючої конкуренції прискорюються всі бізнес-процеси, зростає ризик невизначеності, що вимагає швидкої реакції, а стабільність зовнішнього

середовища в сучасних умовах є певним ідеалом, якого важко досягти, на даному етапі функціонування складних соціально-економічних систем в національній економіці України, забезпечення стійкості функціонування будівельного підприємства доцільно розглядати через призму його адаптації до негативних впливів навколишнього середовища, в якій вони функціонують і розвиваються.

Основними характеристиками зовнішнього середовища підприємства є: взаємна зв'язаність факторів (сила, з якою зміна одного фактору впливає на стан інших факторів); складність (кількість факторів, на які підприємство має реагувати); рухливість (швидкість зміни стану середовища); невизначеність (кількість інформації про середовище і рівні достовірності цієї інформації).

В основі управління стійкістю на основі адаптації до мінливих умов господарювання повинні бути покладені такі наукові підходи як: системний, який забезпечує цілісність механізму як системи з певною структурою; ситуаційний, який забезпечує безперервні дослідження зовнішнього середовища, до яких має пристосовуватися будівельне підприємство, використовуючи специфічні засоби, для адаптації до конкретних зовнішніх змін; процесний, який забезпечує безперервність застосування адаптаційних заходів на підприємствах; сценарний, використовує прогнозування висококваліфікованими експертами декількох можливих варіантів розвитку ситуації та пов'язаної з цим динаміки основних показників.

Слід зазначити, використання одного підходу не виключає застосування іншого, а навпаки передбачає комплексне взаємоузгоджене використання зазначених вище підходів до управління, оскільки кожен з них висвітлює окремий аспект управління і не охоплює діяльність підприємств а в цілому. Розглянуто підходи повинні застосовуватися при адаптації підприємства до мінливих зовнішніх умов одночасно, доповнюючи один одного, з метою отримання найбільшого ефекту адаптації. Комплексний підхід забезпечує інтеграцію економічних інтересів підприємства і його контрагентів в мінливих умовах, формує механізм узгодження їх інтересів і визначає рівень допустимих протиріч.

Забезпечення стійкості і стабільності функціонування будівельних підприємств шляхом їх адаптації до зовнішнього середовища на основі використання комплексного підходу до управління, передбачає визначення змісту основних складових зовнішнього середовища, якими є законодавче та підприємницьке поле. Законодавче поле обумовлює ефективність державного регулювання; стан конкурентного середовища, фінансового ринку, ринку інвестиційних товарів і послуг, трудових ресурсів, інновацій; рівень інфляції; податкові умови; зовнішньоекономічні можливості підприємств. Підприємницьке поле обумовлено підприємствами-конкурентами в будівельній діяльності; підприємствами-постачальниками, від яких залежить рівень матеріальних витрат в собівартості будівельних робіт; підприємствами, які надають інші послуги.

На нашу думку, у системі управління стійкістю функціонування підприємством одне з найголовніших місць займає оцінювання зовнішніх та внутрішніх впливів. При цьому слід враховувати, що в процесі функціонування будівельні підприємства мають адаптуватися як до зовнішнього середовища, частка факторів якого опосередковано впливає на стійкість підприємства, так і до зміни факторів, що напряму впливають на стійкість функціонування.

Оцінювання впливу факторів зовнішнього середовища прямого та непрямого впливу, конкретизована на рис. 1.

Як бачимо з рисунку 1, непрямий вплив на стійкість функціонування будівельного підприємства здійснюють такі групи факторів:

- Політико-правові фактори (зміни в системі оподаткування, зміни в політичній системі країни, зміни в кредитній системі, зміни законодавства, бюрократизація економіки, політична нестабільність, неефективність системи державного регулювання тощо);
- Демографічні фактори (зміна чисельності населення, зміна вікового складу населення, зміна розподілу населення за рівнем доходів, внутрішня та зовнішня міграція населення);
- Міжнародні фактори (проблеми відносин країни з іншими країнами, проблеми у відносинах країни з міжнародними організаціями, участь у міжнародних будівельних проектах, зміна зовнішньоекономічної політики держави, умови протікання процесів глобалізації);
- Науково-технічні фактори (повільне оновлення матеріально-речової бази будівельної індустрії, низький рівень інноваційних розробок у цій сфері, труднощі з впровадженням інновацій у життя, відсутність підтримки інноваційно-активних підприємств тощо);
- Економічні фактори (стан економіки, рівень інфляції, інвестиційна

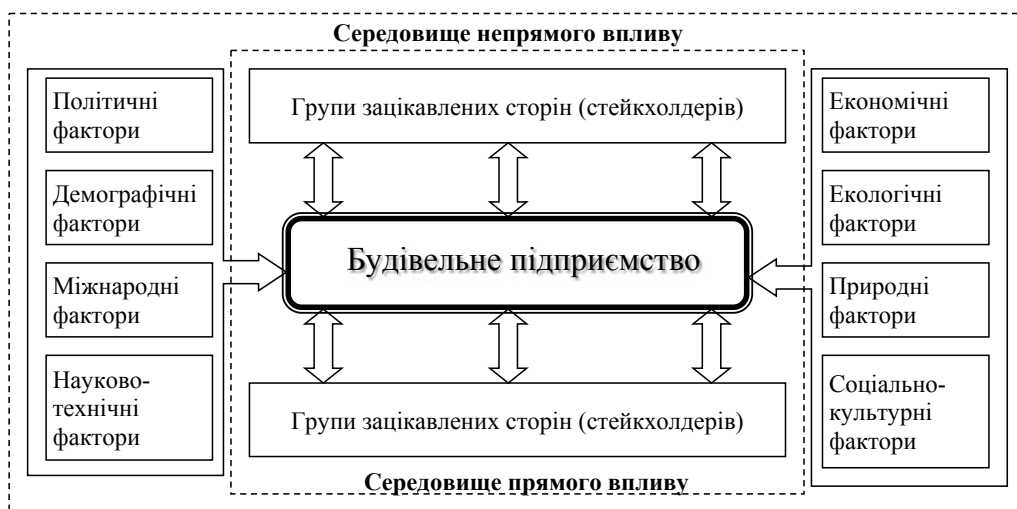

Рис. 1. Фактори зовнішнього середовища будівельного підприємства

привабливість економіки регіону, інвестиційний клімат у країні, розвиток інфраструктури, умови залучення кредитів, умови страхування будівельних проєктів, конкуренція на ринку будівництва, зміни кон'юнктури ринку, зміна цін на будівельні об'єкти, нестача кадрів робітничих спеціальностей);

- Екологічні фактори (рівень забруднення довкілля, зміна екологічного законодавства тощо);

- Соціально-культурні фактори (зміна рівня життя населення, соціальна нестабільність);

- Природні фактори (доступність та наявність ресурсів).

Зовнішнє середовище будівельного підприємства, що спричиняє свій вплив безпосередньо на дане підприємство (через прямі контакти з ним) отримало назву середовища прямого впливу.

На нашу думку, з точки зору забезпечення належного рівня стійкості функціонування будівельного підприємства запропонована система управління стійкістю функціонування дає змогу спрогнозувати негативні зовнішні впливи та нівелювати їх або звести втрати до мінімуму.

Ефективність застосування такої системи дає підставу для ствердження про принципову можливість забезпечення стійкості функціонування шляхом активізації зусиль будівельних підприємств щодо цілеспрямованої нейтралізації впливу зовнішнього середовища та стейкхолдерів у вигідному для підприємства напрямі.

Для того, щоб оцінити імовірність негативного впливу з боку зовнішнього середовища та стейкхолдерів підпри-

ємства, нами було проведено експертне опитування. При виборі експертів, крім компетентності, враховуються додаткові вимоги, такі як:

- креативність (здатність розв'язувати задачі, методи розв'язання яких повністю або частково невідомі);
- евристичність (здатність виявляти неочевидні проблеми);
- інтуїція (здатність вгадувати рішення без його обґрунтування);
- предикативність (здатність передчувати майбутнє рішення);
- всебічність (здатність розглядати проблему з різних точок зору).

З врахуванням цих вимог компетентність експерта визначається коефіцієнтом компетентності за формулою:

$$K_{kz} = \frac{K_{inf.z} + K_{arg.z}}{2}, \quad (1)$$

де $K_{inf.z}$ – коефіцієнт інформованості експерта; $K_{arg.z}$ – коефіцієнт аргументованості експерта.

Коефіцієнт інформованості експерта визначається за 10-бальною шкалою за формулою:

$$K_{inf.z} = \frac{I_z^\phi}{10}, \quad (2)$$

де I_z^ϕ – фактична оцінка інформованості експерта на основі експертної оцінки.

Для визначення аргументованості експертів використовуються дані, які вони мають у розпорядженні, залежно від складових аргументації (табл. 1).

Компетентність експерта оцінюють наступним чином:

- якщо $0,8 \leq K_{kz} \leq 1,0$ – висока; якщо $0,5 \leq K_{kz} < 0,8$ – середня; якщо $0 \leq K_{kz} < 0,5$ – низька.

Таблиця 1
Коефіцієнти аргументованості залежно від рівня впливу джерела на оцінку експерта

Джерела аргументованості	Коефіцієнти аргументованості		
	високий	Середній	низький
Теоретичні знання	0,3	0,2	0,1
Практичний досвід	0,5	0,4	0,2
Знання робіт вітчизняних авторів	0,05	0,05	0,05
Знання робіт іноземних авторів	0,05	0,05	0,05
Особисте ознайомлення із зарубіжним досвідом	0,05	0,05	0,05
Інтуїція	0,05	0,05	0,05

На першому етапі експертизи для визначення математичного очікування коефіцієнту вагомості було створено 5 груп по 20 експертів:

1 група – керівники структурних підрозділів та спеціалісти державних органів управління; 2 група – керівники та головні спеціалісти проектних організацій; 3 група – керівники та головні спеціалісти інвестиційних та будівельних компаній; 4 група – керівники та головні спеціалісти фінансово-кредитних установ; 5 група – наукові працівники НДІ та професорсько-викладацький склад вузів.

На другому етапі за результатами досліджень сформована група з 15 експертів з компетентністю, що дорівнює одиниці.

Як показали дослідження, для визначення імовірності негативного впливу зовнішніх факторів та стейкхолдерів доцільно використовувати методи імітаційного моделювання, практичне застосування яких наведено у наступному підрозділі.

Визначення впливу законодавчо обумовлених і підприємницьке-певних складових зовнішнього середовища на стан функціональних підсистем будівельних підприємств дає можливість врахувати їх негативний вплив в процесі функціонування будівельних підприємств і адаптувати їх до динамічної зовнішнього середовищі, забезпечуючи їх стійкий стабільний розвиток.

Визначення впливу дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища і можливості їх усунення сприяє забез-

печенню сталого стабільного розвитку будівельно-господарської діяльності. Оцінку ситуацій можна проводити на підставі обробки даних зворотного зв'язку і контролю таких факторів. Тому в процесі функціонування економічна система будівельного підприємства повинна протистояти (зберігати певний стан і розвиватися) своєї навколишньому середовищу і перебувати з нею в рівновазі [4, с. 64–80].

Висновки. Адаптація підприємства до умов зовнішнього середовища, що змінюється, передбачає, на наш погляд, отримання таких результатів: реалізація запланованих обсягів продукції; своєчасне забезпечення підприємства необхідними ресурсами (фінансовими, сировинними, трудовими); виконання чинних в цей період угод з контрагентами та укладення нових комерційних угод з урахуванням кризових умов; не допустити підвищення собівартості будівельної продукції; проводити ефективну цінову і асортиментну політику з урахуванням кризових умов; проводити ефективну кадрову і стимулюючу політику на підприємстві; підтримання вже досягнутого рівня конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому; досягнення запланованих фінансових результатів і нормативних значень показників, що їх характеризують.

Для досягнення вище зазначених результатів механізм адаптації до кризових умов повинен охоплювати всі сфери внутрішнього середовища підприємства і бути здатним впливати на них відповідно до змін кризових умов.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Алабугин А. А. Практические методы выбора методологии исследования, моделей адаптации и типа ситуации изменений социально-экономических систем / А. А. Алабугин // Управление устойчивым развитием социально-экономических систем эффективностью организационных изменений и персонала: междунар. науч.-метод. и Всерос. науч.-практ. конф., 15–16 мая 2001 г.: сборник стат. – Челябинск : Изд-во Юургу, 2001. – Т. 2. – С. 148–158.
2. Василенко А. В. Менеджмент сталого розвитку підприємств: [монографія] / А. В. Василенко. – К.: ЦУЛ, 2005. – 648 с.
3. Герасимов Б. М. Економічна стійкість в діяльності підприємств / Б. М. Герасимов, М. Н. Рубцова // Вісник Одеського державного університету. – 2006. – № 8. – С. 108–111.
4. Романова А. И. Вопросы планирования экономической устойчивости строительных предприятий. Монография / А. И. Романова. – Казань: КГАСА, ИСЭПН АНТ, 2001. – 180 с.